

Flóra

Mielőtt az '56 miatti megtorlástól való félelem szélnek eresztett volna, az ELTE bölcsész karán voltam magyar szakos egyetemista. Szakdolgozatomat egy József Attila-témából készültem írni. A munka címe ez lett volna: „annak égi mása”.

Arra voltam kíváncsi, hogy milyenek voltak valójában Attila legnagyobb szerelmei, tehát Vágó Márta, Szántó Judit, Gyömrői Edit és Kozmutza Flóra.

Szántó Judittal 1950-ben találkoztam az Erzsébet téren. Nagynéném mutatott be neki, de a megilletődöttségtől a köszönésen kívül egy szó nem jött ki a számon. Judit fehér, kemény, szoborszerű nő volt.

Vágó Mártával nem hozott össze a sors.

Gyömrői Edittel Londonban találkoztam 1960-ban, a Polish Hearth Clubban. Annyian körülzsongták, köztük a két Szabó is, a Zoltán meg a Csé, hogy nem volt módom beszélgetni vele. Emlékszem azonban egy faggató kérdésre és az ő feleletére.

„Hogyan vette rá József Attilát, hogy összeírja a *Szabad ötletek jegyzékét*?”

„Nem én vettem rá, ő ajánlkozott.” (E bögyös öreg hölgy egykor vonzó teremtés lehetett.)

Hittem is, nem is, amit mondott, de majdnem biztosra vettem, hogy az iromány célja Edit várának bevétele volt. Az ostrom kudarccal végződött.

Jó kép- és arcmemóriám van. Az ötvenes években három olyan képet ismertem, mely Flóráról készült, annak házassága előtt. A két fénykép gyatra volt, a ceruzarajz sugárzóan tökéletes. Életemben hatszor láttam Flórát, de már nem ilyenek. Először a Magyar Tudományos Akadémián, az első sorban ült, férjét, a Victor Hugo verset felolvasó Illyés Gyulát figyelte. Messze volt tőlem.

Másodszor Londonban, egy 1967-es Illyés-esten, ugyancsak a Polish Heart Clubban. Csak abból ismertem fel, hogy alacsony volt, fölnezt a költőre, aki előadása végeztével karonfogta őt.

Pár nappal később egy Knightsbridge-i (ez London egyik elegáns környéke) cukrászdában találkoztam az Illyés házaspárral. Flórának bemutatnak – Cs. Szabó László tette ezt –; kis keskeny kezének kézfogása határozott volt. Nem volt időnk szót váltani, Illyés volt a központ, a téma s az ő szavába vágott időnként a két Szabó.

Negyedszer és ötödször ugyancsak Knightsbridge-ben találkoztunk, ahol Illyésék kölcsönlakásban laktak. Elmeséltem már máskor, hogy részben a készülő Illyés-fordítás köteteimről volt szó, részben a teaforralóról, melynek Illyésék elsvasztották a tetejét, én pótoltam.

Itt ismertem rá igazán Flórára. A rajzon oly domináns két szeme még teljes fényében ragyogott, bár a szemgolyók visszakoztak már a szemüregben, egy-egy szarkaláb fészkelte már sarkukban és finom bőrkarikák övezték őket. De a mélytüzű tekintete felejthetetlen volt. Míg a városban járva kosztümöt viselt – sminket sohasem –, a lakásban fehér blúzt, szürke kardigánt, hasonló szoknyát. Akkor és mindahányszor barna magas szárú cipő volt enyhén dagadtnak látszó lábán. Úgy tűnik

elsőrendű feladatának tartja, hogy férjére figyeljen, annak, a beszédében előforduló hibáit finoman kijavítsa és emlékezzen arra, amit Illyés már jószérivel elfelejtett.

Hangja olyan volt, mint egy halk fuvoláé, mozdulatai, mint egy, a fiókait óvó madaré. A második látogatásomkor megértettem, hogy lehetett az, hogy a 20. század két csaknem legnagyobb költői egyénisége beleszeretett.

Meghívására mentem el hozzájuk ebédelni, a balatoni villába, 1975 nyarán. Ottléteemet Illyés naplója is megörökítette. Flóra húslevest főzött, első fogásként, lábosban hozta be. Egyszerű kartonruháját fehér kötény fedte.

Egy ponton, míg Illyés a teraszon ülve egy könyvbe lapozgatott, én, a már kávé készítő asszony után kisurrantam a konyhába. Legalább egy kérdést szerettem volna föltenni, Attilával kapcsolatban, olyankor, amikor azt a szerencsés vetélytárs nem hallja. Volt rá idő, mód, alkalom – de elhagyott a merszem.

Évekkel később, amikor Attilával való levelezését közölte, választ kaptam könyvéből a fel-nem-tett kérdésre. Igen, szerette Attilát, de nem szerelemmel. A gondoskodás, a bűvölet és a szánalom vezette őt az úgynevezett mátkaságig.

Illyést szerette elejétől végig.

Dobozi gyerekek között